

Rutte versus Verdonk

Een mediastrijd om leiderschap en populariteit

Inhoud:

1. Inleiding.....	2
2. Soorten nieuws	4
3. Gezag.....	13
4. Samenvatting en conclusie.....	14

Otto Scholten

Nel Ruigrok

Janet Takens

Jacomijne Prins

Amsterdam, oktober 2007

1. Inleiding

Op 13 september 2007 maakt VVD-fractievoorzitter Mark Rutte bekend dat hij de nummer twee van de VVD, Rita Verdonk, uit de fractie heeft gezet nadat zij opnieuw kritiek heeft geuit op hem en op de koers van de partij: 'De VVD is onzichtbaar in het vreemdelingendebat en daar moeten we wat aan doen' spreekt Verdonk tijdens een besloten diner voor mensen uit het bedrijfsleven in Utrecht. De volgende ochtend kopt *De Telegraaf*: 'Verdonk uit weer kritiek' (*De Telegraaf*, 13 september 2007).

Het conflict tussen de nummers één en twee van de VVD ontketent een enorme nieuwsstroom in de landelijke dagbladen. Grote foto's van Verdonk prijken de volgende dag op de voorpagina van alle dagbladen. De koppen liegen er niet om: 'Vertrek Verdonk stort VVD in crisis' (*de Volkskrant*, vrijdag 14 september 2007, p.1); 'Verdonk zint op eigen partij, ALLEEN DOOR' (*De Telegraaf*, vrijdag 14 september 2007, p.1) en 'Breuk met Rita Verdonk brengt VVD in zwaar weer' (*Algemeen Dagblad*, vrijdag 14 september, p.1). De aandacht voor Verdonk in de media als de ontombare tweede van de VVD lijkt het nieuws over de fractievoorzitter van de VVD, Rutte, al sinds de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2006 te overschaduwen.

In dit rapport onderzoeken we hoe de media-aandacht rond Mark Rutte en Rita Verdonk zich vanaf de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2006 tot de uiteindelijke breuk op 13 september 2007 tot elkaar verhouden. We zullen hierbij antwoord geven op de vraag hoeveel aandacht beide politici in de landelijke dagbladen krijgen, met welke onderwerpen zij in het nieuws komen, hoe hun onderlinge strijd in het nieuws komt en in hoeverre zij in verband worden gebracht met succes dan wel falen. Tenslotte kijken we naar het gezag dat de politici in het nieuws uitstralen, komen zij aan het woord of wordt er met name over hen bericht? Als startdatum van het onderzoek is gekozen voor 7 maart 2006, de dag dat de gemeenteraadsverkiezingen plaatsvonden waarbij de VVD een flink verlies leed en Jozias Van Aartsen aangaf terug te treden als fractievoorzitter en 'politiek aanvoerder' van de partij.

Methode

Dit onderzoek is gebaseerd op de berichtgeving in vijf landelijke dagbladen: *de Volkskrant*, *De Telegraaf*, *NRC Handelsblad*, *Trouw* en *Algemeen Dagblad*. De analyse van de berichtgeving in de periode tot 1 augustus 2006 is gebaseerd op een aselectieve steekproef (50%) van de krantenartikelen waarin Rutte en/of Verdonk werden genoemd. Van de periode vanaf 1 augustus zijn alle artikelen meegenomen in het onderzoek. Omdat voor de eerste periode niet alle artikelen in het onderzoek zijn betrokken is er een weging aangebracht.

De inhoud van de artikelen is vervolgens geanalyseerd volgens de NET-methode (Network Analysis of Evaluative texts) die gebaseerd is op het idee dat de impliciete of concrete inhoud van een tekst weergegeven kan worden als een netwerk van relaties tussen kenobjecten. Deze relaties worden beschreven in gecodeerde zinnen (Van Cuilenburg et al. 1986; De Ridder and Kleinnijenhuis 2001). In NET worden zinnen gecodeerd als samenstellingen van een subject, een predicaat en een object. Het subject en het object worden benoemd op basis van een vooraf gedefinieerde lijst met concepten (ontologie)¹. De inhoudsanalyse van de artikelen over Rutte en Verdonk heeft voor de periode 6 maart tot en met 18 september volgens bovenstaande methode een verzameling van meer dan 11.000 zogenaamde kernzinnen opgeleverd.

¹ Voor een uitgebreide toelichting op de methodologie voor de analyses verwijzen we naar www.nieuwsmonitor.net/methode

1.1. De gebeurtenissen

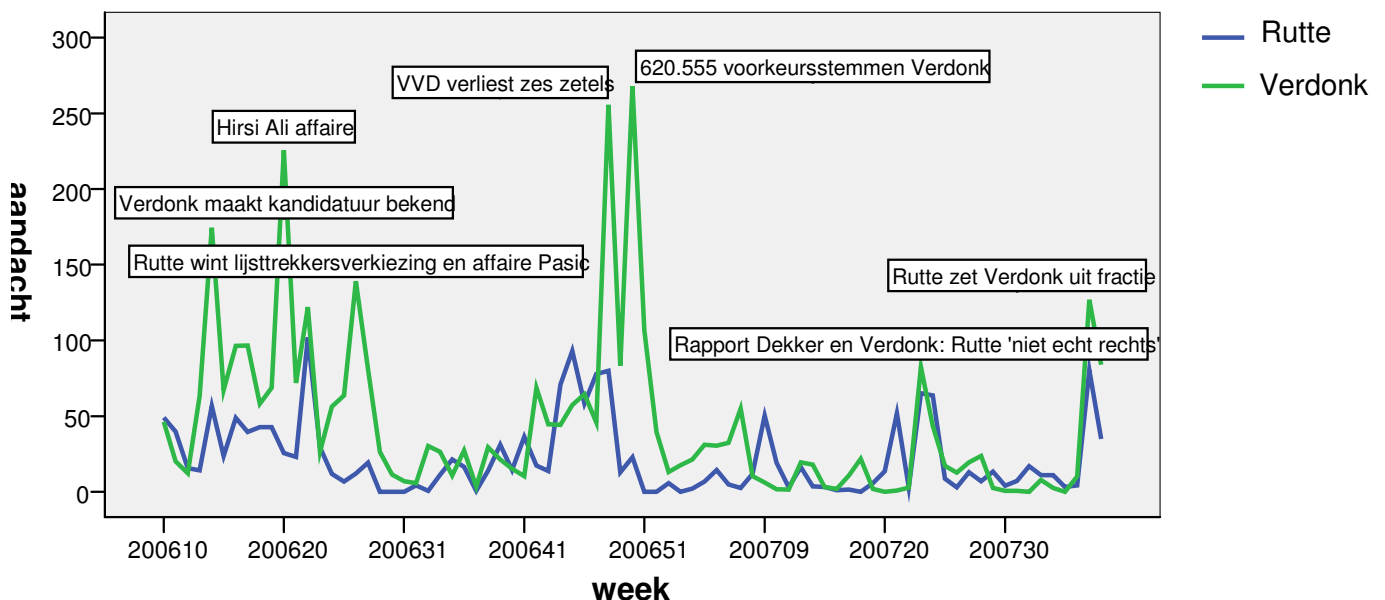
In onderstaande tabel is de aandachtsverdeling in de berichtgeving over Mark Rutte en Rita Verdonk in beeld gebracht. We maken onderscheid in drie perioden: 1) van 6 maart 2006 tot 1 juni 2006: de aanloop naar de lijsttrekkerverkiezing vanaf de gemeenteraadsverkiezingen tot de dag na de uitslag van de lijsttrekkersverkiezing; 2) 2 juni tot 23 november: de dag na de uitslag van de lijsttrekkersverkiezing tot en met de dag na de Tweede Kamerverkiezing en 3) de periode vanaf de verkiezingen tot 18 september. Deze periodisering zullen we in de loop van dit rapport aanhouden. Omdat we ook geïnteresseerd zijn in de verdeling van de berichtgeving over de afzonderlijke dagbladen is aan het eind van elke paragraaf een overzicht van de berichtgeving per dagblad opgenomen.

Tabel 1. Aandachtsverdeling Rutte en Verdonk per periode

	6 maart - 1 juni 2006		2 juni - 23 november 2006		24 november - 18 september 2007		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Verdonk	762	72,5	723	70,2	1110	71,5	2595	71,4
Rutte	290	27,5	307	29,8	443	28,5	1040	28,6
Totaal	1052	100	1030	100	1554	100	3635	100

Uit bovenstaande tabel wordt duidelijk dat Verdonk sinds de gemeenteraadsverkiezingen op 6 maart 2006 in de dagbladen in totaal ruim twee keer zoveel aandacht krijgt (71,4%) als Rutte (28,6). In een grafiek worden de verschillen in aandacht in de berichtgeving rond Rutte en Verdonk pas echt duidelijk:

Figuur 1. Hoeveelheid aandacht voor Rutte en Verdonk per week

In bovenstaande grafiek valt op dat Verdonk over de hele periode meer aandacht krijgt in de berichtgeving dan Rutte. Dit verschil in media-aandacht wordt niet altijd ingegeven door hun onderlinge relatie: Verdonk domineert in 2006 vaak het nieuws met affaires die verband houden met haar ministerschap. Als Minister van Vreemdelingenzaken staat Verdonk volop in de aandacht van de media als zij naar aanleiding van een uitzending van Zembla de status van voormalig VVD-kamerlid Hirsi Ali ter

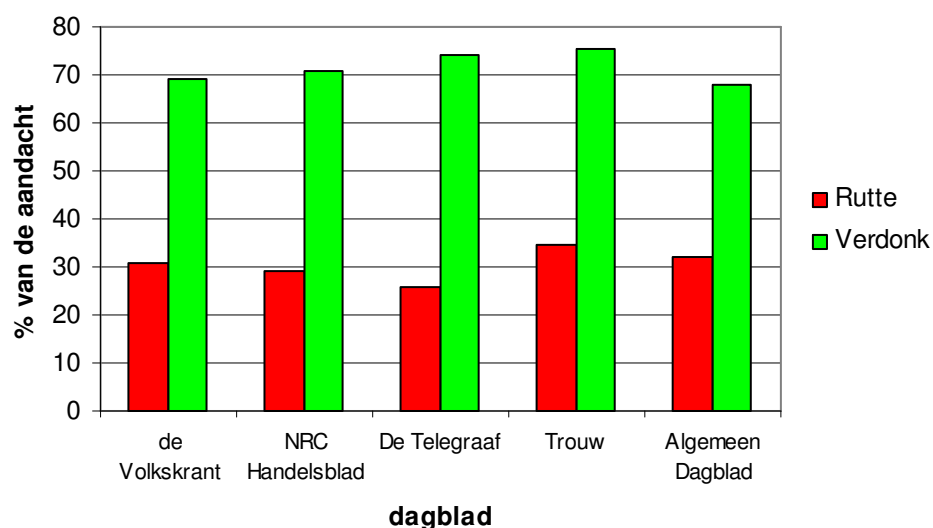
discussie stelt. Twee maanden later domineert de status van de van oorsprong Kosovaarse eindexamenkandidaat Taida Pasic de krantenkoppen.

In de periode na de Pasic affaire, Verdonk is inmiddels demissionair Minister, richt de aandacht zich meer op de strijd tussen Rutte en Verdonk. In de periode na de verkiezingen bereikt het verschil in de aandachtsverdeling tussen Rutte en Verdonk een hoogtepunt. De verklaring hiervoor ligt voor een groot deel in de door Rita Verdonk behaalde 620.550 voorkeursstemmen tijdens de Tweede Kamerverkiezingen op 22 november 2006. Verdonk zal dit precieze aantal voorkeursstemmen in de periode die op de verkiezingen volgt in de media vaak herhalen en mede op basis hiervan openlijk het leiderschap van Rutte betwisten. Pas vanaf de beëdiging van het nieuwe kabinet weet Rutte terrein terug te winnen op Verdonk .

1.2. De hoeveelheid nieuws per dagblad

In onderstaande figuur wordt de hoeveelheid aandacht voor Rutte en Verdonk in de verschillende dagbladen weergegeven.

Figuur 2. Relatieve aandacht voor Rutte en Verdonk per dagblad

Uit de analyse van de hoeveelheid aandacht voor de beide politici in de verschillende dagbladen blijkt dat alle kranten zonder uitzondering ruim twee keer zoveel aandacht besteden aan Verdonk als aan Rutte. In *Trouw* is dit zelfs drie keer zoveel (75,4% tegenover 24,6%) en ook *De Telegraaf* besteedt in verhouding bovengemiddeld veel aandacht aan Verdonk (74,3% tegenover 25,7%). Het verschil in berichtgeving over beide politici is het kleinst in *Algemeen Dagblad* (68,1% tegenover 31,9%). Kijken we naar het absolute aantal keren dat beide politici in de verschillende dagbladen worden genoemd dan zien we dat *de Volkskrant* het meest over de rivalen bericht (811) en *De Telegraaf* het minst (597).

2. Soorten nieuws

Uit onderzoek naar politieke nieuwsberichten en hun effect op de het stemgedrag van de kiezers blijkt dat er drie soorten nieuws zijn die van invloed zijn (Patterson, 1993; Kleinnijenhuis et al. 2007, Ruigrok & Van Atteveldt, 2007):

Ten eerste onderscheiden we *conflict*nieuws: nieuws over steun en kritiek van politici onderling en van maatschappelijke actoren op politici. Met betrekking tot dit type nieuws is vastgesteld dat het gunstig is om, naast steun van gelijkgestemde politici, veel kritiek te krijgen van politieke opposenten. Dit maakt het voor politici mogelijk om zich te profileren; de kiezer krijgt een beter beeld van waar de politicus voor staat.

Ten tweede onderscheiden we *wedstrijd*nieuws: nieuws over succes en falen van politici. Het is voor politieke partijen en politici zeer belangrijk om volgens de media succes te hebben. Het is met name belangrijk om niet als verliezer te worden neergezet.

Ten slot onderscheiden we *issuenieuws*: nieuws over (standpunten van politici ten opzichte van) politiek inhoudelijke onderwerpen. Met betrekking tot het issuenieuws kunnen we stellen dat politieke partijen of politici sterker in een campagne staan door met een duidelijk standpunt over een bepaald inhoudelijk onderwerp voor de dag te komen. Daarnaast is het gunstig om in het nieuws te komen met een duidelijke reputatie ten aanzien van de onderwerpen die in de verkiezingscampagne centraal staan.

In Tabel 2 geven we een overzicht van de verschillende soorten nieuws rond Mark Rutte en Rita Verdonk gedurende de hele periode. Ter vergelijking zijn ook de percentages van de verschillende soorten nieuws tijdens de campagnes voor de Tweede Kamerverkiezingen in 2002, 2003 en 2006 opgenomen.

Tabel 2. Verdeling soorten nieuws waarin Rutte en Verdonk worden genoemd

	Rutte	Verdonk	2002	2003	2006
Steun en kritiek	60,2%	68,5%	51%	49%	45%
Issuenieuws	24,0%	18,9%	28%	32%	38%
Succes en falen	15,7%	12,7%	21%	19%	17%

Uit de verdeling van de aandacht voor Rutte en Verdonk over de soorten nieuws blijkt dat er vooral veel aandacht is voor conflictnieuws. 60,2 % Van het nieuws over Rutte gaat over steun en kritiek voor zijn persoon; van alle berichtgeving over Verdonk betreft 68,5% nieuws over steun en kritiek. Dit is in duidelijk contrast met de aandacht voor de verschillende soorten nieuws tijdens de campagnes voor de Tweede Kamerverkiezingen in de afgelopen jaren. Uit onderzoek naar de mediaberichtgeving over de Nederlandse politiek in de aanloop naar de verkiezingen van 2006 (Jan Kleinnijenhuis, Otto Scholten e.a., 2007), werd vastgesteld dat 45% van het nieuws in die periode conflictnieuws betrof. Het percentage conflictnieuws over Rutte en Verdonk ligt dus hoger dan het percentage conflictnieuws over alle politici tijdens de verkiezingsstrijd in november 2006.

Verder is een opvallende conclusie dat Rutte en Verdonk beiden weinig in het nieuws komen met inhoudelijke standpunten. Als Rutte in het nieuws komt gaat het slechts in 24% van de gevallen over inhoudelijke standpunten, Verdonk wordt, ondanks haar ministerschap in deze periode, zelfs maar in 18,9% van de berichtgeving in verband gebracht met inhoudelijke standpunten.

2.1. Conflictnieuws

2.1.1. Onderlinge steun en kritiek

Zoals aangegeven domineert het nieuws over steun en kritiek de berichtgeving over Mark Rutte en Rita Verdonk. In de onderstaande tabel wordt de relatieve hoeveelheid conflictnieuws en de toon van dit nieuws op een schaal van +1 (zeer positief) tot -1 (zeer negatief) weergegeven.

Tabel 3. Onderlinge steun en kritiek per periode

	6 maart - 1 juni 2006		2 juni - 23 november 2006		24 november - 18 september 2007		Totaal	
	%	Toon	%	Toon	%	Toon	%	Toon
Verdonk tegen Rutte	55,1	-0,4	28	-0,1	44,8	-0,5	46,9	-0,5
Rutte tegen Verdonk	44,9	0,6	72	-0,2	55,2	-0,8	53,1	-0,7
Totaal	100	-0,5	100	-0,2	100	-0,7	100	-0,6

Uit de analyse blijkt, enigszins verrassend, dat Rutte over de gehele periode meer kritiek heeft op Verdonk dan vice versa (53,1% tegenover 46,9%) en dat de toon van zijn kritiek scherper is (-0,7) dan de toon van Verdonk (-0,5). Een mogelijke verklaring voor dit feit is dat er ondanks de aandacht in de media voor de kritische opmerkingen van Verdonk in de richting van Rutte, de laatste ook ruimschoots de gelegenheid wordt geboden om hierop te reageren. Immers, als Verdonk kritiek levert, richten alle media zich op de reactie van Rutte.

De intensiteit van de kritiek verschilt per periode. Voorafgaand aan de lijsttrekkersverkiezing is er meer kritiek op Rutte van de kant van Verdonk (55,1%) dan andersom (44,9%). Ondanks dat Rutte zich in deze periode minder vaak kritisch uitlaat dan zijn politieke rivaal, is de toon van zijn kritiek scherper. In de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen, een periode waarin beide politici afzonderlijke campagnes lijken te voeren, neemt de kritiek van Rutte op Verdonk sterk de overhand (72,0% tegenover 28,0%). Na de verkiezingen wordt Verdonk kritischer ten opzichte van Rutte, maar de kritiek van Rutte houdt in de totale periode tot en met 18 september de overhand (55,2% tegenover 44,8%).

Rutte en Verdonk doen niet alleen uitspraken over elkaar, maar ook over zichzelf. Zoals kan worden verwacht, uiten beide politici zich positief over zichzelf. Verdonk is daarbij wel minder positief (0,5) dan Rutte (0,7).

2.1.2. Steun en kritiek vanuit de VVD

Naast steun en kritiek richting elkaar, is er ook steun en kritiek richting beide kandidaten vanuit de VVD.

Tabel 4. Steun en kritiek vanuit de VVD per periode

	6 maart - 1 juni 2006		2 juni - 23 november 2006		24 november - 18 september 2007		Totaal	
	%	Toon	%	Toon	%	Toon	%	Toon
Rutte	25,7	0,6	33,9	0,2	48,1	-0,2	35,8	0,1
Verdonk	74,3	-0,2	66,1	-0,3	51,9	-0,4	64,2	-0,2
Totaal	100	0,0	100	-0,1	100	-0,3	100	-0,1

Er is in de berichtgeving veel aandacht voor de steun en kritiek die Rita Verdonk vanuit de VVD krijgt (64,2%), de toon van de aandacht is kritisch (-0,2). Hoewel er in de berichtgeving duidelijk minder aandacht is voor de steun en kritiek richting Mark Rutte vanuit de partij (35,8%), is de toon van de berichtgeving over zijn persoon over de gehele periode licht positief (0,1). Wat opvalt is dat terwijl de toon van het nieuws over steun en kritiek vanuit de partij richting zowel Verdonk als Rutte in de loop van de tijd negatiever wordt. Tijdens de lijsttrekkerscampagne, waarbij er vanuit de VVD-top steun is voor Rutte, wordt erg positief over Rutte bericht (0,6), terwijl er licht negatief over Verdonk wordt

gesproken (-0,2). In de aanloop naar de verkiezingen neemt de steun van de VVD voor Rutte sterk af (0,2). De intensiteit van de kritiek op Verdonk stijgt (-0,3). Na het verlies van de VVD tijdens de Tweede Kamerverkiezingen slaat de steun vanuit de VVD voor Rutte om in gematigde kritiek (-0,2). Ook Verdonk moet het in deze periode ontgelden, de kritiek op haar functioneren binnen de partij neemt wederom toe (-0,4).

De meeste kritiek komt van VVD-ers buiten de kamer en het kabinet. Er is echter ook kritiek van (ex-)kabinets- en kamerleden. Waar coryfeeën als Hans Wiegel (-0,6) en in mindere mate Frits Bolkestein (-0,2) kritisch zijn over het functioneren van Rutte, weet Verdonk zich met name door Bolkestein gesteund (0,9). Verdonk oogst vooral kritiek bij Gerrit Zalm (-0,1) en, ten tijde van de discussie rond haar verblijfsstatus, van Ayaan Hirsi Ali (-0,5).

2.1.3. Steun en kritiek van andere partijen

De gemoederen binnen de VVD houden ook de andere politieke partijen bezig. In onderstaande tabel tonen we steun en kritiek van de andere politieke partijen in de richting van Mark Rutte en Rita Verdonk.

Tabel 5. Steun en kritiek vanuit andere partijen per periode

	Verdonk			Rutte		
	N	%	Toon	N	%	Toon
PvdA	65	64,6	-0,5	6	6,3	-0,6
D66	20	20,4	-0,6	2	1,9	0,5
CDA	47	46,5	-0,5	13	12,8	-0,7
GroenLinks	8	8,1	-0,7	1	1,1	-1,0
SP	17	16,8	-0,8	7	6,6	-0,1
ChristenUnie	19	19,0	-0,9	2	2,2	1,0
SGP	2	1,8	-1,0			
Partij voor Nederland	4	3,9	-0,1			
Partij voor de Vrijheid	5	5,0	-0,4	2	1,5	-1,0
Lijst vijf Fortuyn	3	3,1	0,4			

Het valt op dat nagenoeg alle partijen, op de Lijst Vijf Fortuyn na, zich negatief uitlaten over Verdonk. De meeste kritiek komt van de PvdA en het CDA. Ook D66, de SP en de ChristenUnie komen regelmatig in het nieuws met kritiek richting Verdonk. De kleinere partijen zijn over het algemeen kritischer dan de grote partijen, variërend van -0,9 in het geval van de ChristenUnie en -0,5 in het geval van de PvdA en het CDA. Wat verder opvalt, is dat er vanuit de partijen veel minder aandacht is voor Rutte. Het CDA levert het meeste commentaar op Rutte en is ten opzichte van Rutte kritischer dan ten opzichte van Verdonk (-0,7 tegenover -0,5).

2.1.4. Steun en kritiek vanuit de media

In deze paragraaf wordt verslag gedaan van steun en kritiek van de media zelf. Het betreft hier met name evaluatieve uitspraken die niet toegeschreven worden aan een bron, en uitspraken over steun en kritiek die van andere media worden overgenomen.

Tabel 6. Steun en kritiek vanuit de media per periode

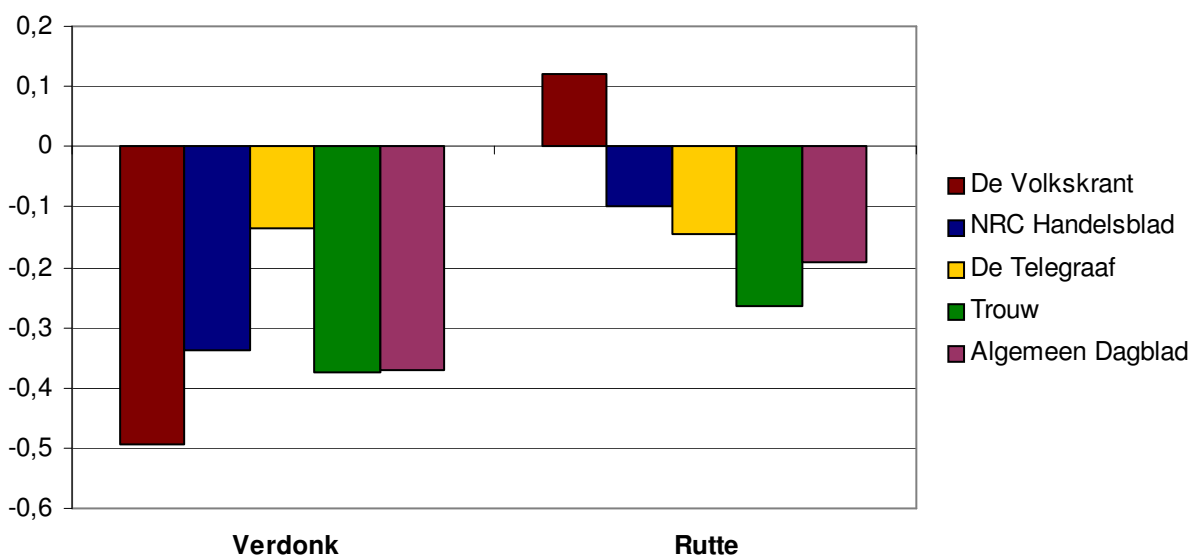
	6 maart - 1 juni 2006		2 juni - 23 november 2006		24 november - 18 september 2007		Totaal	
	%	Toon	%	Toon	%	Toon	%	Toon
Rutte	28,6	-0,3	29,0	0,0	19,4	-0,3	25,0	-0,1
Verdonk	71,4	-0,5	71,0	-0,5	80,6	-0,6	75,0	-0,5
Totaal	100	0,0	100	-0,4	100	-0,5	100	-0,4

Uit Tabel 6 wordt direct duidelijk dat er vanuit de media, in termen van steun en kritiek, veel meer aandacht is voor Rita Verdonk (75%), dan voor Mark Rutte (25%). Opvallend is ook dat de aandacht voor Verdonk veel kritischer is van aard (-0,5) dan de aandacht voor Rutte (-0,1). De toon van de kritiek richting Rutte fluctueert gedurende de drie periodes. In de aanloop naar de lijsttrekkersverkiezing zijn de media kritisch (-0,3%), tijdens de verkiezingscampagne zijn ze neutraal (0,0) en na de verkiezingsnederlaag zijn ze weer kritischer (-0,3). De toon van het nieuws over Verdonk blijft sterk negatief tijdens de hele periode.

2.1.5. Steun en kritiek per dagblad

In deze paragraaf onderzoeken we de berichtgeving over steun en kritiek rond Rutte en Verdonk in de verschillende dagbladen. Er wordt in deze paragraaf geen onderscheid gemaakt tussen onderlinge kritiek, kritiek van de VVD en kritiek van andere partijen. We maken wel een onderscheid tussen al het nieuws over steun en kritiek en nieuws over steun en kritiek vanuit de media zelf.

Figuur 3. Toon van 'steun & kritiek' nieuws per dagblad

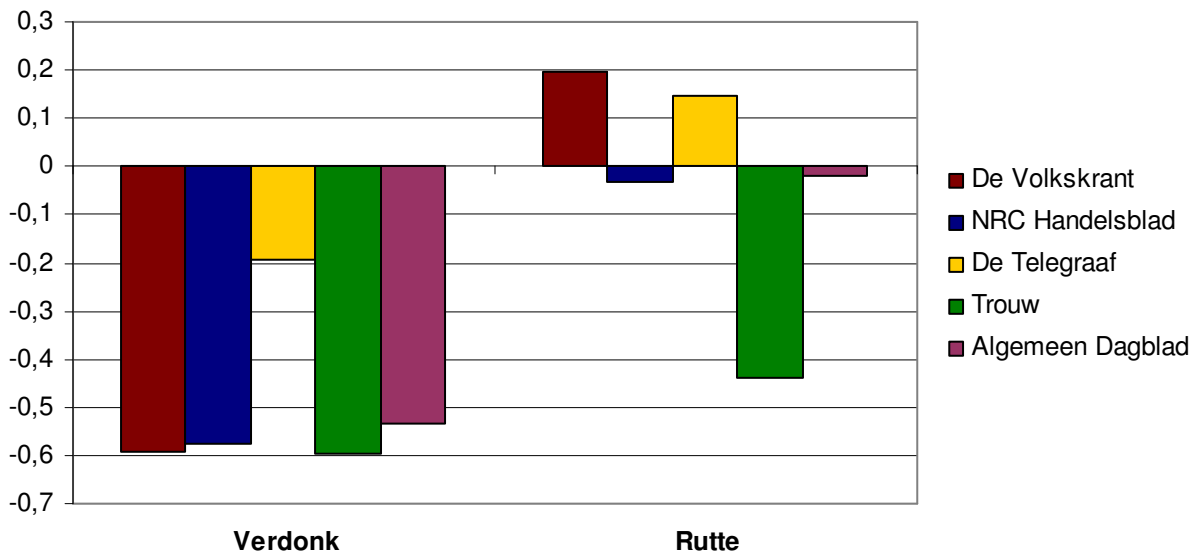

De bovenstaande staafdiagram wijst duidelijk uit dat er vanuit alle dagbladen meer aandacht is voor kritiek dan voor steun richting Verdonk. De toon van de kritiek varieert van licht negatief in *De Telegraaf* (-0,1) tot sterk negatief in *de Volkskrant* (-0,5). Alle media, met uitzondering van *de Volkskrant* (0,1), besteden tevens meer aandacht aan kritiek op Rutte dan aan steun voor zijn persoon. *Trouw* besteedt de meeste aandacht aan kritiek (-0,3) gevolgd door *Algemeen Dagblad* (-0,2). Wat opvalt, is dat terwijl de toon van de kritiek op beide politici in de meeste kranten vrijwel gelijk is, de toon van het steun- en kritieknieuws over Rutte en Verdonk in *de Volkskrant* sterk uiteenloopt (0,1 tot -0,5).

2.1.6 Steun en kritiek vanuit de dagbladen per dagblad

In de onderstaande grafiek wordt het nieuws over steun en kritiek vanuit de dagbladen zelf weergegeven per dagblad.

Figuur 4 Toon van 'steun & kritiek' nieuws vanuit de dagbladen

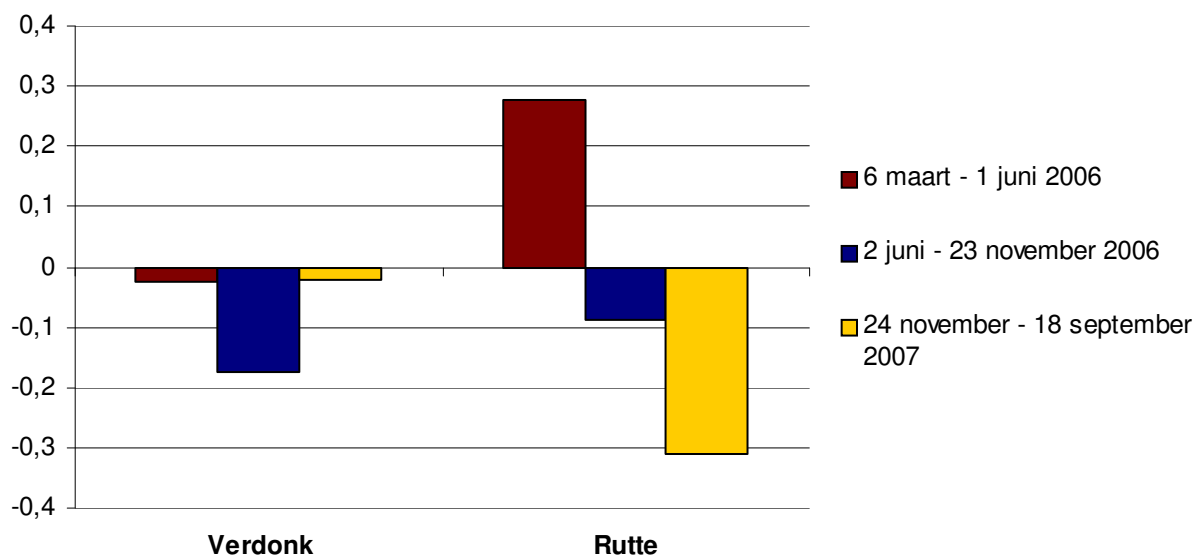
Het valt wederom op dat alle kranten zonder uitzondering meer kritiek dan steun leveren richting Verdonk. De toon van de kritiek is scherp. De intensiteit van de kritiek is het hoogst in *Trouw* (-0,6) en het laagst in *De Telegraaf* (-0,2). De toon van de dagbladen richting Rutte varieert sterk, maar is in alle gevallen gematigder dan de toon richting Verdonk. Wederom is *Trouw* het negatiefst (-0,4). *De Volkskrant* en *De Telegraaf* zijn positief over Rutte (resp. 0,2 en 0,1).

2.2. Wedstrijdnieuws

De tweede soort nieuws die we onderscheiden is het wedstrijdnieuws. Het betreft nieuws over het succes dan wel het falen van beide politici. In de onderstaande grafiek wordt de toon van het nieuws over succes en falen per periode weergegeven.

Een analyse van het aantal en de intensiteit van uitspraken over succes en falen van beide politici wijst uit dat Rita Verdonk in totaal twee keer zo vaak met succes dan wel falen in verband wordt gebracht (66,8%) als Mark Rutte (33,2%). De toon van het nieuws over succes en falen van Verdonk varieert per periode (van 0,0 tot -0,2), maar rekeninghoudend met de hoeveelheid nieuws, blijkt dat de toon van het nieuws over de gehele periode slechts zeer licht negatief is (-0,05).

Figuur 5 Toon van 'succes & falen' nieuws Rutte en Verdonk per periode

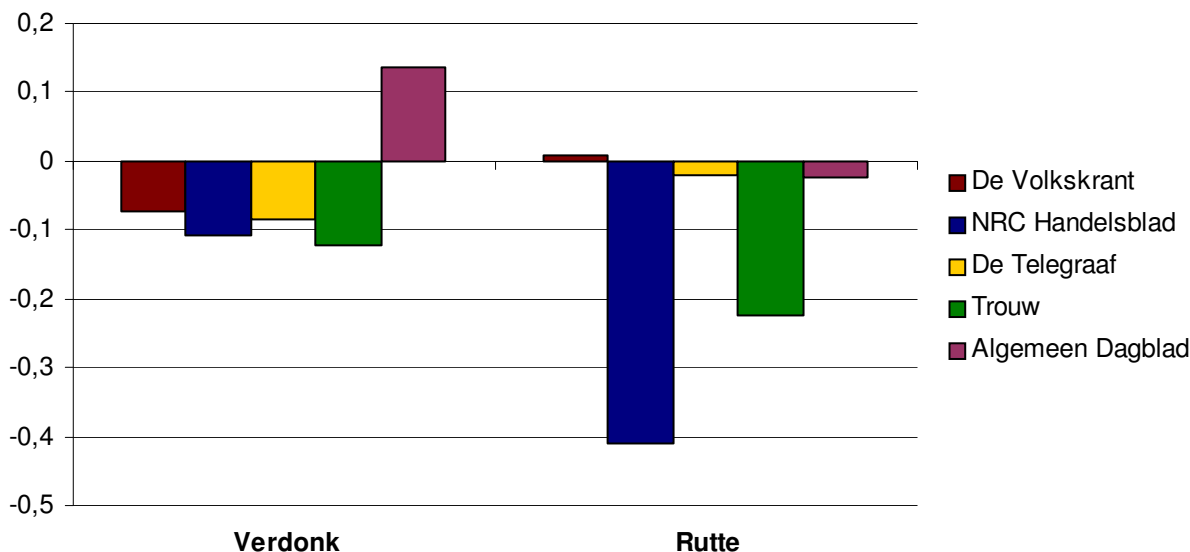
Het succes van Verdonk tijdens de Tweede Kamerverkiezingen wordt aan de andere kant voorafgegaan door meer negatief getint nieuws tijdens de ontknoping van de Pasic-affaire, juni 2006: Verdonk wordt meerdere malen gedwongen om bepaalde maatregelen terug te draaien, hetgeen als falen van Verdonk wordt geïnterpreteerd in de berichtgeving. De aandacht voor Rutte fluctueert meer: na zijn verkiezing als lijsttrekker van de VVD wordt met name bericht over het succes van Rutte, de toon is positief (0,3). In de aanloop naar de verkiezingen en in de periode daarop is er, naar aanleiding van het dalende aantal zetels in de peilingen en het uiteindelijke verlies tijdens de Tweede Kamer verkiezingen veel aandacht voor het falen van Rutte. Daarbij is de toon van de kritiek scherp (-0,1 en -0,3). Ook als lid van de oppositie weet Rutte niet te overtuigen: Rutte faalt volgens de berichtgeving en men is meer gericht op Jan Marijnissen als de leider van de oppositie.

2.2.1. Wedstrijdnieuws per dagblad

De verdeling van de berichtgeving over het succes dan wel falen van beide politici per afzonderlijk dagblad ziet er als volgt uit:

De afzonderlijke dagbladen wijken, met uitzondering van *Algemeen Dagblad*, weinig van elkaar af wat betreft de berichtgeving over het succes en falen van Verdonk: *Algemeen Dagblad* bericht iets meer over haar succes (0,1), terwijl de andere kranten iets meer over haar falen berichten (-0,1). De variatie in de toon van het nieuws over succes en falen van Rutte is groter. Terwijl *de Volkskrant*, *De Telegraaf* en *Algemeen Dagblad* vrijwel neutraal zijn in termen van succes en falen, krijgt Rutte die in *NRC Handelsblad* en *Trouw* falen toegeschreven (resp. -0,4 en -0,2).

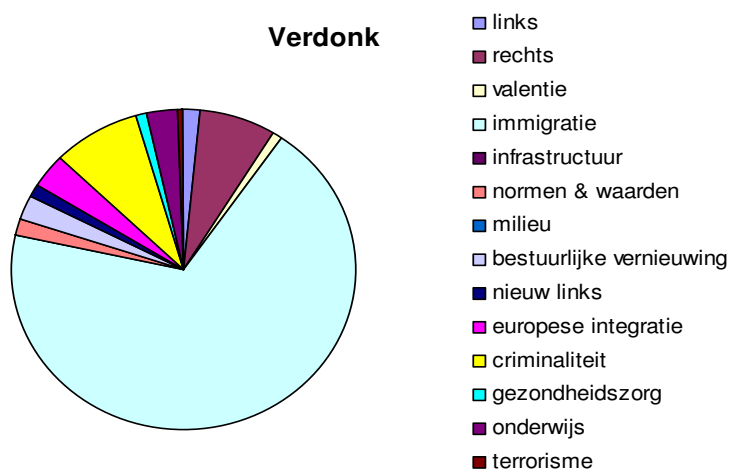
Figuur 6 Toon van 'steun & kritiek' nieuws Rutte en Verdonk per dagblad

2.3 Issuenieuws

De laatste soort nieuws die we onderscheiden is het issuenieuws. Bij de introductie van de soorten nieuws hebben we vastgesteld dat Mark Rutte en Rita Verdonk veel profijt kunnen halen uit het formuleren van harde standpunten op onderwerpen waar de VVD een sterke reputatie in heeft. Dit zijn voor de VVD met name overheidsfinanciën, asielzoekers en immigranten, werkgelegenheid en criminaliteit². We hebben echter ook vastgesteld dat beide politici in de media naar verhouding weinig in verband worden gebracht met politiek inhoudelijke onderwerpen. In deze paragraaf komen de onderwerpen aan bod waarover Rutte en Verdonk zich uitspreken als het wél over de inhoud gaat. Er wordt in deze paragraaf niet gerapporteerd over de verschillen per dagblad, omdat de hoeveelheid nieuws per issue én per dagblad te klein is om uitspraken over te doen. De verdeling van de onderwerpen waar de beide politici mee worden geassocieerd komt duidelijk naar voren in onderstaande diagrammen:

Figuur 7 Verdeling van de issues waarmee Verdonk in het nieuws komt

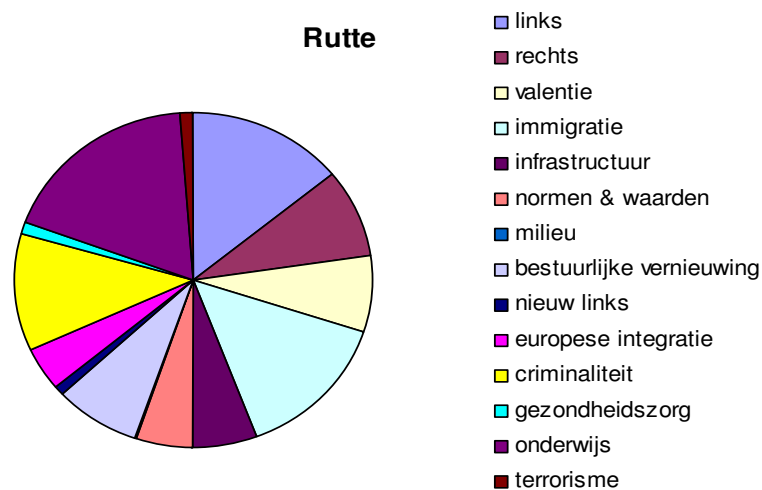

² Kleinnijenhuis, J. et. al. (2007) *Nederland Vijfstromenland, De rol van de media en stemwijzers bij de verkiezingen van 2006*, Amsterdam: Bert Bakker, p. 113.

De variatie van onderwerpen waarmee Verdonk wordt geassocieerd is erg klein. Verdonk laat zich in de media vrijwel uitsluitend uit over onderwerpen die met de VVD geassocieerd worden. Naar aanleiding van haar ministerschap zal het niemand verbazen dat kernzinnen waarin Verdonk voorkomt verreweg het meest verband houden met immigratie (68,6%)³. Met afstand is criminaliteit het tweede onderwerp waar Verdonk mee geassocieerd wordt (8,4%). Een verzameling van onderwerpen die als 'rechts' beschouwd worden (terugdringen van het financieringstekort, liberalisering van de markt etc.) staat derde op het lijstje van onderwerpen waarmee Verdonk in de dagbladen verschijnt (7,1%).

De variatie aan onderwerpen waarmee Rutte in de dagbladen wordt geassocieerd is veel groter (zie figuur 8). Rutte wordt, als voormalig staatssecretaris van Onderwijs, het meest in verband gebracht met onderwijs (18,4%). Uit eerder onderzoek is gebleken dat onderwijs niet een onderwerp is waar de VVD door het publiek mee geassocieerd wordt. Slechts vier procent van de ondervraagden in dit onderzoek associeerde de VVD met onderwijs .

Figuur 8 Verdeling van de issues waarmee Rutte in het nieuws komt

Rutte komt veel minder vaak dan Verdonk in het nieuws met het onderwerp 'immigratie' (14,4%). Ondanks dat Rutte vaak in verband wordt gebracht met 'rechtse' onderwerpen wordt Rutte in maar liefst 14,3 procent van het issuenieuws geassocieerd met 'links'. Het gaat met name om associaties met 'links' in het algemeen en met het linkse thema 'bijstand'. Rutte houdt zich duidelijk minder met de 'eigen' onderwerpen van de VVD bezig dan Verdonk. Hij komt, naast immigratie, juist in het nieuws met onderwerpen waarop de VVD een zwakke reputatie heeft, zoals de traditionele linkse issues en onderwijs.

³ In de periode van 14 december tot 22 februari dat ze als demissionair minister met primair-, voortgezet- en beroepsonderwijs, jeugdbeleid en het beleid inzake jeugdcriminaliteit belast kwam ze ook nog voor 73,5% met immigratie in het nieuws. In de periode dat ze als kamerlid belast was met reclassering, jeugdbescherming, integratie en preventie nam dit percentage af tot 50,7%.

3. Gezag

Politieke actoren kunnen in onze analyse op drie manieren in het politieke nieuws figureren:

- als bron van informatie: het standpunt van de politieke actor over een issue of een andere politieke actor wordt geciteerd dan wel geparafraseerd;
- als subject: de politieke actor komt in de actieve rol voor in de het politieke nieuws: hij/zij kondigt iets aan, neemt maatregelen etc.;
- als object: de politieke actor komt in de passieve rol voor in het politieke nieuws: er wordt over hem/haar geschreven.

Er zit een zeker hiërarchie in deze drie rollen. Komt een politieke actor als bron van informatie in het politieke nieuws voor en wordt hij/zij dus geciteerd of geparafraseerd wordt, dan staat hij/zij bijwijze van spreken aan het roer. Hij/zij heeft een positie om een situatie te definiëren, dit en dat is het probleem en zo gaan we het oplossen. Komt een politieke actor als object in het politieke nieuws voor, dan heeft hij/zij die positie niet. De politicus staat niet aan het roer, maar is overgeleverd aan het oordeel van derden over zijn/haar optreden en beleid. Komt een politieke actor als subject in het politieke nieuws voor, dan neemt hij/zij een tussenpositie in. Hij/zij hoeft niet lijdzaam toe te zien hoe derden oordelen maar staat evenmin aan het roer.⁴

Waar het nu om gaat is de verhouding waarin de verschillende politieke actoren in deze drie posities in het politieke nieuws voorkomen. Die verhouding hanteren we als een indicator voor het gezag van een politieke actor. Komt iemand uitsluitend als bron van informatie voor, dan beschouwen we dat als maximaal gezagsvol, komt iemand uitsluitend als object voor dan beschouwen we dat als minimaal gezagsvol⁵. In tabel 7 presenteren we de mate waarin Rutte en Verdonk in de berichtgeving naar voren komen in de drie onderscheiden rollen. In de kolom gezag geven we de uiteindelijke gezagsscores voor beide politici.

Tabel 7. Verdonk en Rutte in verschillende rollen in het nieuws

	Bron		Subject		Object		Gezag
Verdonk	1228	34,4	1988	55,6	358	10	0,27
Rutte	819	39,5	872	42	383	18,5	0,38

Uit de tabel blijkt dat Rita Verdonk veel vaker in het nieuws komt dan haar opponent binnen de VVD. Echter, wanneer Rutte in het nieuws komt, komt hij vaker als bron in de berichtgeving, dan Verdonk (39,5% versus 34,4%). Rita Verdonk daarentegen komt veel vaker in het nieuws als handelende actor (55,6%) dan Mark Rutte (42%). Dit is mede te verklaren door haar rol als minister. Als onderwerp van gesprek komt Mark Rutte vaker in de berichtgeving voor dan Rita Verdonk (18,5 versus 10%). Kijken we naar de gezagsscores dan blijkt dat Mark Rutte een hoger gezag heeft dan Rita Verdonk. Dit komt vooral omdat hij veelvuldig in het nieuws komt in een positie waarin hij het zelf voor het zeggen heeft.

⁴ Otto Scholten en Nel Ruigrok (april 2007). *Nieuwspersoon 2006*. Nieuwsmonitor Amsterdam

⁵ Het berekenen van de gezagsscore gaat als volgt: $G = (N \text{ bron} \times 1.0) + (N \text{ subject} \times 0.5) / (N \text{ bron} + N \text{ subject} + N \text{ object})$.

3.1. Gezag per dagblad

Tabel 8 geeft een overzicht van de gezagsscores in de verschillende dagbladen.

Tabel 8. Gezagsscores Verdonk en Rutte in de verschillende dagbladen

	De Volkskrant	NRC Handelsblad	De Telegraaf	Trouw	Algemeen Dagblad
Verdonk	0.25	0.3	0.25	0.25	0.3
Rutte	0.34	0.39	0.42	0.36	0.37

Hier zien we dat er weinig verschillen te vinden zijn tussen de dagbladen. Opvallend is dat Rutte in De Telegraaf het hoogste gezag geniet. Hij komt vooral vaak aan het woord in die krant vergeleken met ander nieuws over hem. In *de Volkskrant* is zijn gezag het laagst. De verschillen tussen de kranten wat betreft Rita Verdonk zijn nog kleiner. In zowel *de Volkskrant*, *De Telegraaf* en *Trouw* geniet zij een gezag van 0.25, terwijl deze in *NRC Handelsblad* en *Algemeen Dagblad* slechts iets hoger uitkomen (0.30).

4. Samenvatting en conclusie

De breuk tussen Mark Rutte en Rita Verdonk op 13 september 2007 komt voor niemand als een verrassing. In de periode voorafgaande aan deze breuk doen de media met enige regelmaat verslag van incidenten tussen de twee politici. In dit rapport hebben we onderzocht op welke manier de media voorafgaand aan de breuk verslag hebben gedaan over Rutte en Verdonk.

Ons baserende op de resultaten van dit rapport kunnen we zonder enige twijfel stellen dat Rita Verdonk over de gehele periode de berichtgeving heeft gedomineerd. Verdonk verschijnt ruim twee keer zo vaak in de landelijke dagbladen als Rutte. *De Volkskrant* besteedt in absolute en relatieve cijfers de meeste aandacht aan beide politici; *De Telegraaf* de minste.

Voor de onderlinge strijd tussen Mark Rutte en Rita Verdonk is echter niet alleen de hoeveelheid nieuws van belang, het is ook belangrijk op welke manier de twee rivalen in het nieuws verschijnen: wie oogst de meeste kritiek, wie faalt er in de ogen van de media? Wie domineert de berichtgeving als het gaat om belangrijke onderwerpen uit de campagne? Wie krijgt het meeste gezag toegeschreven?

In termen van steun en kritiek wordt er meer over Verdonk geschreven dan over Rutte. Bovendien is de toon van de kritiek in haar richting van zowel Mark Rutte, als van de VVD, andere partijen en de media scherper. De toon loopt het verst uiteen in *de Volkskrant* en het minst in *De Telegraaf*. In *De Volkskrant* is de kritiek op Verdonk het scherpst en zij is de enige krant die positief bericht over Rutte. *De Telegraaf* heeft lichte kritiek op zowel Verdonk als op Rutte.

Verdonk komt tevens vaker met succes en falen in het nieuws. Er wordt over haar echter constant redelijk neutraal over haar bericht, terwijl er over Rutte wisselend positief en negatief wordt bericht. Uit de analyse per dagblad bleek dat alle kranten, met uitzondering van *Algemeen Dagblad*, Verdonk meer falen dan succes toedichtten. *Trouw* en *NRC Handelsblad* dichtten Rutte beduidend meer falen toe dan de andere kranten.

Bij de introductie van het issuenieuws hebben we geargumenteed dat politici gebaat zijn bij het hebben van een duidelijke politiek inhoudelijke traditie en agenda. Op basis van een analyse van het

issuenieuws hebben we vastgesteld dat Mark Rutte niet duidelijk naar voren komt met een duidelijk standpunt op één van de VVD-onderwerpen. Waar Rita Verdonk zich duidelijk laat gelden op het (VVD-)onderwerp 'immigratie' komt Mark Rutte met geen enkel onderwerp duidelijk voor het voetlicht. Hoewel Rutte zich kritisch uitlaat over de traditionele linkse standpunten, weet hij zich niet te profileren met een duidelijk 'rechts' standpunt.

Wat betreft het gezag dat de media aan beide politici toekennen zijn slechts kleine verschillen waar te nemen. Over het algemeen krijgt Mark Rutte relatief gezien meer kans om zijn eigen verhaal te doen, terwijl Rita Verdonk veel meer als handelende actor in het nieuws komt. Hierdoor is het gezag van Rutte iets hoger dan dat van Verdonk. Vooral in *De Telegraaf* en *de Volkskrant* is dit het geval.